
В. В. Кисільов

*студ. I курсу магістратури, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: д. ю. н., проф. кафедри кримінального
права, кримінального процесу та криміналістики О. А. Чуваков*

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМИ ДИВЕРСІЙ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД

Актуальність досліджуваної теми залишається надзвичайно важливою в сучасному світі, особливо після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну та в контексті зростаючих загроз безпеці. Також окрім цього сюди можна віднести зміну природи сучасних диверсійних загроз через розвиток технологій та глобалізацію, такі як кібератаки та інформаційна війна. З плином часу техніки та тактики здійснення диверсій також адаптуються до нових технологій і методів протидії, саме тому аналіз цього злочину допомагає зрозуміти ці еволюційні зміни та розробляти ефективніші стратегії протидії.

Диверсія (ст. 113 КК). Безпосереднім об'єктом диверсії є економічна основа, внутрішня безпека України. Додатковими об'єктами можуть бути: життя, здоров'я людей, екологічна безпека та ін. Предметом диверсії можуть бути: підприємства, установи, шляхи та засоби сполучення, нафто-, газопроводи та ін. [1, с. 31].

Об'єктивна сторона злочину виявляється: 1) у вчиненні з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення; 2) у вчиненні з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій. Масове знищення людей або заподіяння шкоди їх здоров'ю при вчиненні диверсії у своїй основі спрямоване на заподіяння смерті або шкоди здоров'ю значної кількості громадян, і винний вдається до загальнонебезпечних

способів (вибухів, підпалів, затоплення, організації завалів, аварій транспортних засобів та ін.). Зруйнування або пошкодження підприємств, споруд, шляхів і засобів сполучення, засобів зв'язку або іншого державного або суспільного майна полягає як у повному їх знищенні, так і частковому пошкодженні такого майна будь-яким способом. Масове отруєння людей, як і поширення епідемій, являє собою злочинну діяльність, спрямовану на спричинення смерті чи шкоди здоров'ю значної, частіше невизначеної кількості осіб.

Вибух передбачає займання певних об'єктів внаслідок миттєвого хімічного розкладання відповідних хімічних речовин чи їх сумішей та створення сильно нагрітих газів, а підпал – це свідоме викликання пожежі шляхом застосування джерела вогню до певних об'єктів. До інших дій можна віднести, скажімо, пошкодження дамби гідроелектростанції, яке потягло затоплення населеного пункту, вимикання сигналу маяка, наслідком чого стала загибель корабля, пуск ракети, спрямованої на важливий народногосподарський чи воєнний об'єкт, поміщення у воду в місці масового відпочинку людей дроту високовольтної лінії електропередач, організація катастрофи, внесення вірусів у комп'ютерні системи з метою утруднення їхньої роботи або знищення накопиченої на магнітних носіях важливої інформації тощо [2, с. 18].

Масове знищення людей – це позбавлення життя багатьох людей (конкретна їх кількість визначається, зважаючи на обставини справи). Це може бути як декілька тисяч осіб, скупчених у одному місці під час, наприклад, демонстрації, так і декілька десятків осіб, які перебувають, приміром, у будинку посольства, в міському транспорті, дитячому садку, лікарні, відділенні міліції, іншому громадському місці.

Під тілесними ушкодженнями розуміють порушення анатомічної цілісності тканин, органів та їх функцій, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджувальних факторів – фізичних, хімічних, біологічних, психічних, а під іншою шкодою для здоров'я людей – неврологічний розлад, втрата працездатності тощо.

До дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, можуть бути віднесені, наприклад, зруйнування чи пошкодження ядерних

установок, інших джерел іонізуючого випромінювання, порушення корпусу, оболонки агрегата, виробу, у яких містяться радіоактивні речовини через його розбирання чи підпалювання тощо.

Під масовими отруєннями розуміються заподіяння шкоди життю та здоров'ю великої кількості осіб через їх отруєння. Масове отруєння тварин і рослин має кваліфікуватися за ст. 441 КК як екоцид. Дії, спрямовані на масове отруєння, полягають у домішуванні токсичних (отруйних) речовин до води, повітря, продуктів харчування, лікарських засобів тощо.

Епідемія – це процес масового поширення заразних захворювань людей (чуми, холери тощо), який відбувається на значній території за порівняно короткий проміжок часу, коли показник інфекційної захворюваності населення певної місцевості та в певний час перевищує звичайний рівень, характерний для цієї інфекційної хвороби, і характеризується відповідною динамікою. Окремі випадки захворювання людей, навіть на особливо небезпечні інфекційні хвороби, екзотичні чи хвороби невиявленої етіології, не можуть визнаватися епідемією. Умисне зараження однієї, двох або кількох осіб венеричною хворобою кваліфікується за ст. 133 КК, а вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою – за ст. 130 КК. Загибель людей у результаті епідемії охоплюється складом цього кримінального правопорушення та додаткової кваліфікації не потребує. Способи здійснення можуть бути різними (отруєння продуктів харчування, джерел води, зараження хвороботворними мікроорганізмами їжі, води тощо).

Епізоотія – це процес масового поширення заразних (інфекційних і паразитарних) захворювань (сказу, чуми, ящуру тощо) сільськогосподарських, домашніх, зоопаркових, лабораторних, диких, циркових тварин і хутрових звірів, домашньої та дикої птиці, бджіл, риб, жаб, молюсків, раків, шовкопрядів, інших представників фауни, а також ембріонів, інкубаційних яєць, заплідненої ікри, зигот, сперми тощо. Епізоотія характеризується неперервністю на значній території за порівняно короткий проміжок часу. Способи при цьому можуть бути різними (зараження збудниками заразних захворювань продуктів харчування, спільне утримання хворих і здорових тварин та ін.).

Епіфітотія полягає у значному поширенні грибкових, вірусних або бактеріологічних захворювань сільськогосподарських рослинних культур, лісових насаджень, водних та інших рослин. Такі захворювання можуть бути спричинені дією шкідників (комах, кліщів, мікроорганізмів) або фітопатогенів (вірусів, бактерій, грибів). Дії, спрямовані на поширення епідемії, епізоотії чи епіфітотії, можуть полягати в розповсюдженні у будь-який спосіб на території України збудників або переносників відповідних хвороб (гризунів, комах, кліщів тощо) чи у спробі такого розповсюдження. Кримінальне правопорушення (у будь-якій із його форм) є закінченим з моменту вчинення вибуху, підпалу, затоплення, обвалу або інших дій відповідної спрямованості, незалежно від того, чи фактично настали певні наслідки (наприклад, у результаті вибуху через слабку міцність заряду можуть узагалі не настати якісь помітні наслідки, через дощ може не загорітися підпалене сховище чи отрута виявиться неефективною) [3, с. 32]. Тут «на перший план виступає не фактичний результат (ослаблення держави чи принаймні реальна загроза такого ослаблення), а саме вороже ставлення особи до держави» [4, с. 464].

Суб'єктивна сторона диверсії характеризується виною у формі прямого умислу, що поєднаний з метою ослаблення держави, тобто заподіяння шкоди її економічній системі, обороноздатності, внутрішній безпеці та ін. Саме ця мета відрізняє диверсію від інших злочинів, пов'язаних із знищенням чи пошкодженням майна, заподіянням шкоди життю, здоров'ю, екологічних та інших злочинів.

Суб'єкт цього злочину – будь-яка особа: громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства, якій виповнилося 14 років (ч. 2 ст. 22 КК) [1, с. 31].

Отже, підсумовуючи наведене вище, важливо підкреслити, що цей вид злочину є складним та має багатоаспектну природу. Складові диверсійного злочину включають в себе різні компоненти, такі як замах на життя та здоров'я людей, матеріальна шкода, політичні та соціальні наслідки, економічні втрати та психологічний ефект на суспільство.

Ці складові взаємопов'язані та можуть посилювати одна одну, створюючи серйозні загрози для безпеки та стабільності. Розуміння складу диверсійного злочину дозволяє ефективніше виявляти, запобігати та протидіяти таким загрозам.

Важливо також враховувати, що диверсійні загрози постійно еволюціонують, адаптуючись до нових технологій та стратегій. Тому аналіз складу диверсії має бути постійним процесом, що вимагає постійного оновлення та вдосконалення стратегій протидії. Загалом, ретельний аналіз складу диверсії є критично важливим для розуміння, прогнозування та ефективного управління цим видом злочину, сприяючи збереженню безпеки, стабільності та захищеності суспільства.

Література

1. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 608 с.
2. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Попович О. В., Томаш Л. В., Латковський П. П., Бабій А. Ю. Чернівці, 2022. 319 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник / Дідківська Г. В., Нікітін Ю. В., Мірошниченко С. С. та ін. Ірпінь. 2021. 411 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3- те вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2005. 1064 с.